

KNNV afdeling Apeldoorn

DE VIER JAARGETIJDEN

INHOUD

Voorwoord <i>Gerrian Tacoma</i>	3
Vlinders in het Leusveld <i>Henri Peters</i>	4
Stekeligheden <i>Ruud Knol</i>	7
Ledenmutaties	8
In de buurt en een stukje verderop <i>Miep Verwoerd</i>	9
Bijzonder ontmoeting met Snippen <i>Hilde Ham</i>	14
KNNV-lezing Ons Wilde Oosten door Michiel Hegener	17
De Steenbeek <i>Henk Weltje</i>	18
Filmtips Gigant, zes natuurdocumentaires	22
KNNV – boeken <i>Ben Keizer</i>	23
Lidmaatschap	23

Algemene informatie KNNV afdeling Apeldoorn	24

Opzeggen van het lidmaatschap kan uitsluitend schriftelijk of per e-mail (wordt definitief als dit per e-mail bevestigd is) en wel per 1 januari met een opzegtermijn van 2 maanden (dus uiterlijk 31 oktober).

Foto's voorpagina Nina de Vries, opmaak: Nina de Vries

UITERSTE INLEVERDATUM KOPIJ 2022 – nr.4: 1 september 2022

Voorwoord van het bestuur

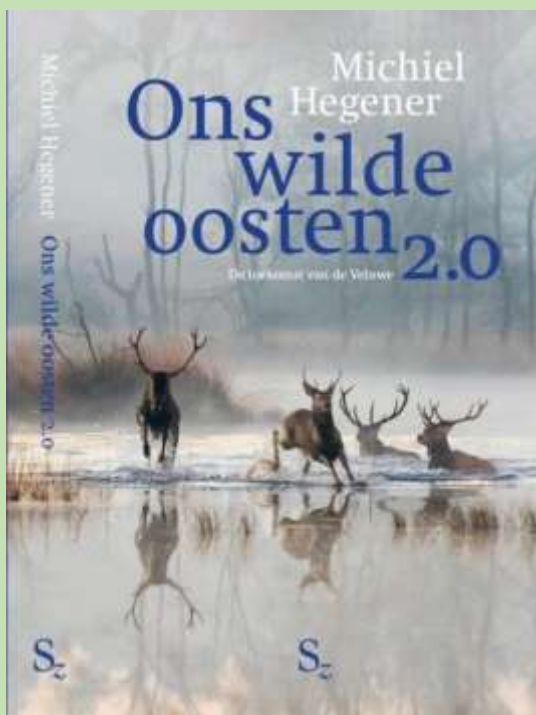
Gerrian Tacoma

Een van de agendapunten van ALV van dit voorjaar was: 'Plannen voor de nabije toekomst'. We waren snel door dit punt heen, want er waren op dat moment nog niet zoveel plannen. Eigenlijk waren we eind maart nog een beetje aan het ontwaken uit onze verplichte 'winterslaap', nadat in de winter de meeste initiatieven de kop ingedrukt waren door corona. De voorjaarslezing ging niet door en voor de najaarslezing werd nog invulling gezocht. Inmiddels is bekend dat Michiel Hegener op 26 oktober alsnog zijn lezing over de toekomst van de Veluwe zal houden. Het gaat dus weer de goede kant op.

Bij het punt 'Plannen voor de nabije toekomst' werd ook gemeld dat zonnepark Klarenbeek ons benaderd heeft met de vraag of wij mogelijkheden zien om de natuurwaarden in het park te onderzoeken. Een zonnepark associeer ik nou niet direct met natuurwaarden. Zonneparken zijn belangrijk voor onze energievoorziening, maar ze nemen veel ruimte in beslag en dat gaat naar mijn idee vaak ten koste van de natuur. In Klarenbeek denken ze daar anders over. Het hier in september 2021 geopende park levert niet alleen energie voor meer dan 5000 huishoudens, maar biedt tegelijkertijd ruimte voor de das, die in een burcht in de buurt van het zonnepark woont, amfibieën, vogels en insecten. Van de in totaal 20 ha oppervlak van het zonnepark wordt ca 7 ha ingezet voor de natuurwaarden. De resterende 13 ha wordt met zonnepanelen opgevuld. In het natuurlijke gedeelte bevinden zich onder andere vijf paddenpoelen, een brede plasdraszone, kruidenrijk grasland en een houtsingel.

Omdat men graag wil weten of deze inrichting inderdaad positief uitpakt voor de natuur, is besloten de hulp van de KNNV in te roepen. Voordat je op zo'n verzoek kunt ingaan, moet je natuurlijk wel weten over wat voor terrein het gaat. Dus werd er een afspraak gemaakt voor een oriënterend bezoek, waarbij uit iedere werkgroep minstens één vertegenwoordiger aanwezig was.

Het was interessant om er eens rond te kijken, sommige aanwezigen lagen direct al op de knieën om insecten te bestuderen. We zagen ook minpuntjes. De poelen lijken weinig leven te bevatten en de jonge aanplant van struiken staat er hier en daar wat miezerig bij. Het vermoeden bestaat dat de schapen hierin een rol spelen. Die zijn weliswaar heel handig als natuurlijke grasmaaiers, maar ze bevuilen de poelen en knabbelen aan de jonge struikjes. We hebben geadviseerd om een deel van het gebied toch maar ontoegankelijk te maken voor de schapen. En dan willen wij wel eens kijken wat daar allemaal groeit, bloeit en rondfladdert. De nadruk zal de eerste tijd vooral liggen op planten en insecten, voor de andere werkgroepen is het park nog te jong om al interessant te kunnen zijn.

KNNV lezing

Woensdag 26 oktober

Meer info op pagina 17

Voor dit artikel ben ik in de gegevens gedoken van 28 jaar tellingen in het Leusveld.

Al ruim 30 jaar loop ik monitoringroutes voor de Vlinderstichting. De eerste jaren liep ik mee op de Empese en Tondense Heide; voor mij een buitenkans omdat dit gebied afgesloten was voor bezoekers en ik op deze manier toch dit bijzondere gebied in mocht. Ook vloog daar toen nog het spiegeldikkopje een soort waarvoor je nu naar bv. de Peel moet om deze te kunnen zien. Tegenwoordig is het gebied wel opengesteld voor publiek.

Sinds 1994 heb ik een eigen route in het Leusveld. Dit jaar het 28e seizoen. Van april tot en met september probeer ik daar wekelijks, als het weer voldoet aan de vereisten (warm genoeg, niet te veel bewolking/wind en geen neerslag) om mijn telling te doen. In die jaren heb ik op mijn route 27 soorten gezien. Dat is best veel. Daarvan zijn er 18 jaarlijks te zien in het bos. Sommige soorten zijn verdwenen, lastig waar te nemen ofwel incidentele voorbijgangers of potentiële nieuwkomers.

In de tabel kun je zien hoe vaak ik een soort heb gezien in de afgelopen jaren. Sommige soorten staan nog op 27 omdat de vliegtijd voor dit seizoen nog niet is begonnen.

Verdwenen soorten

Als eerste is de argusvlinder verdwenen. Geen verrassing omdat deze vlinder een enorme terugslag heeft gehad en uit Oost-Nederland is verdwenen.

Het geelsprietdikkopje vloog de eerste jaren in kleine aantallen, maar de populatie is langzaam uitgedoofd.

Lastig waar te nemen

De grote weerschijnvlinder is een soort die door de jaren heen regelmatig wordt gezien in het bos, en ook een soort die de laatste jaren toeneemt.

De soort is normaal gesproken het beste waar te nemen in de ochtend, maar om voor de telling zoveel mogelijk vlinders te zien is het voor mij gunstiger om rond 13.00 uur de route te gaan tellen. Dat maakt de kans dat ik deze vlinder tref uiterst klein.

Incidentele voorbijgangers

Het icarusblauwtje en het bruin blauwtje vliegen in de omgeving maar laten zich weinig zien in het bos. Hoewel er door het beheer in de toekomst vaker een ontmoeting zou kunnen zijn met deze soorten. Daarover meer onder het kopje beheer.

Potentiële nieuwkomers

Afgelopen jaar trof ik een hooibeestje aan op mijn route. Ik was hierdoor verrast omdat ik deze soort ook weinig in de omgeving aantref. En dit jaar had ik het geluk dat ik voor het eerst een grote vos op mijn route had. Deze had ik al langer verwacht omdat deze soort met een enorme opmars bezig is. In Voorstonden heeft deze soort al een paar jaar een kleine populatie.

bont zandoogje	28
citroenvlinder	28
klein geaderd witje	28
landkaartje	28
bruin zandoogje	27
dagpauwoog	27
groot dikkopje	27
kleine ijsvogelvlinder	27
koevinkje	27
oranjetipje	27
boomblauwtje	26
gehakkelde aurelia	26
groot koolwitje	26
atalanta	25
eikenpage	25
klein koolwitje	25
zwartsprietdikkopje	21
kleine vuurvlinder	20
kleine vos	12
geelsprietdikkopje	10
distelvlinder	8
icarusblauwtje	7
argusvlinder	3
bruin blauwtje	1
grote vos	1
grote weerschijnvlinder	1
hooibeestje	1

Doelsoort

Voor de Vlinderstichting was de kleine ijsvogelvlinder de belangrijkste reden om in het Leusveld een monitoringsroute te starten.

In de eerste jaren vloog deze in lage aantallen op mijn route en na een aantal jaren begon ik mij zorgen te maken of het wel goed zou gaan met deze vlinder.

Dit heb ik toen bij de Vlinderstichting gemeld. Gelukkig is er op deze melding gelijk actie ondernomen door de Vlinderstichting.

Kleine ijsvogel vlinder

foto: Henri Peters

Rups kleine ijsvogelvlinder

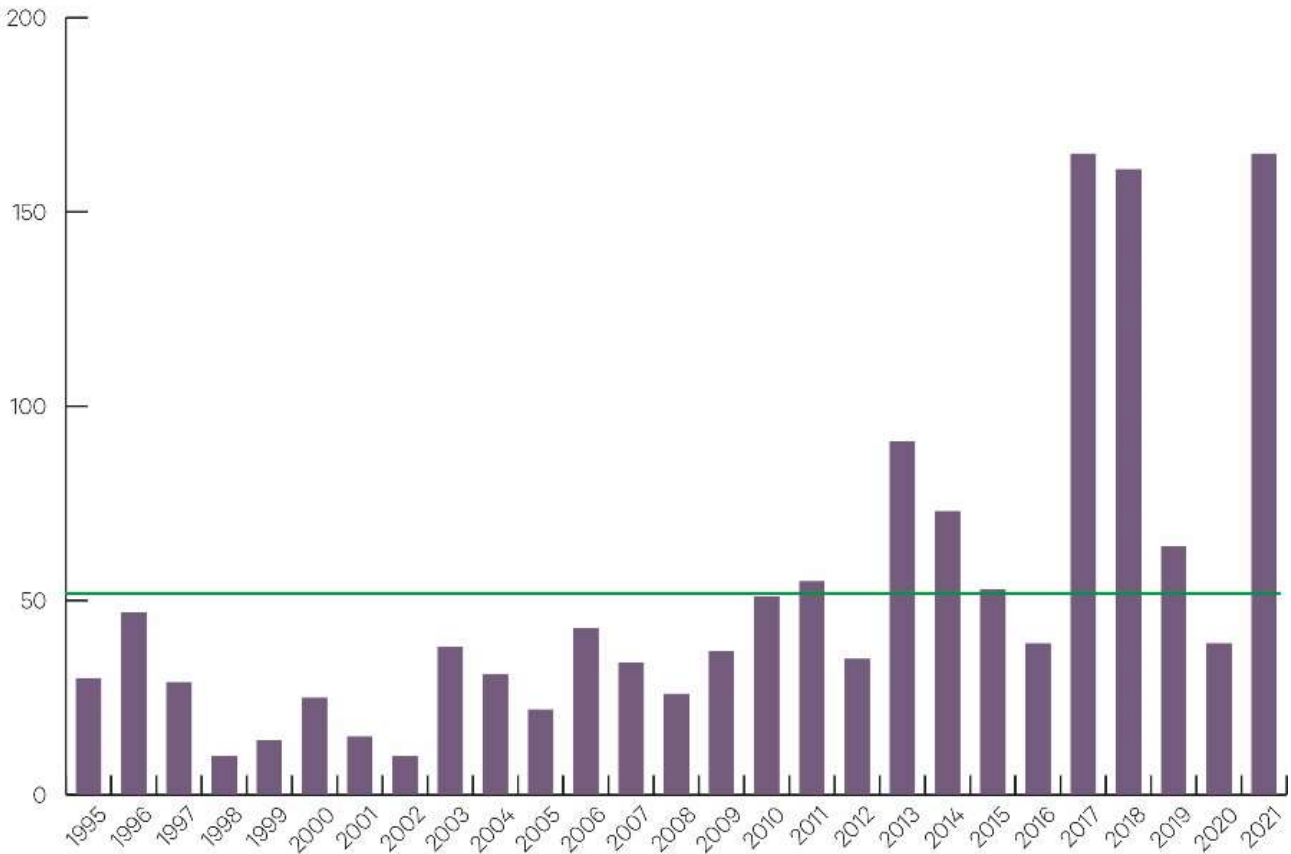
foto: Henri Peters

Beheer

De Vlinderstichting heeft in samenwerking met Natuurmonumenten (eigenaar van het gebied) een beheerplan opgesteld om ervoor te zorgen dat de kleine ijsvogelvlinder betere kansen zou krijgen.

Doordat de bospaden te donker werden, is ervoor gekozen om op diverse plekken in het bos inhammen te maken in de bosrand. Dit heeft er voor gezorgd dat er meer zonnige plekken in het bos ontstonden. Hiervan heeft de vlinder geprofiteerd en langzamerhand is de soort vooruitgegaan. (Zie grafiek 1)

Grafiek 1 – Totaal aantal kleine ijsvogelvlinders

* 2022 is niet meegenomen omdat het vliegseizoen nog moet beginnen.

Andere beheermaatregelen

Ondertussen zijn er ook enkele andere veranderingen geweest in beheer: een groot weiland, dat midden in het bos lag, is volledig afgegraven. In plaats van een groene woestijn ontstaat hier nu een groot veld met nieuwe natuur. Een grote verrassing was dat er vorig seizoen ineens een zilveren maan vloog. Het is mogelijk dat dit stuk nieuwe natuur de potentie heeft om een populatie te herbergen, maar de dichtstbijzijnde populatie is vele kilometers hier vandaan. Heb navraag gedaan bij de Vlinderstichting waar deze vlinder vandaan zou kunnen komen; het vermoeden is dat deze uit Duitsland is gekomen. Als vlinders op zoek gaan naar nieuw leefgebied kunnen ze vele kilometers afleggen. Hoop dat dit stuk nieuwe natuur ook de kansen vergroot voor het icarusblauwtje, het bruin blauwtje en het hooibeestje.

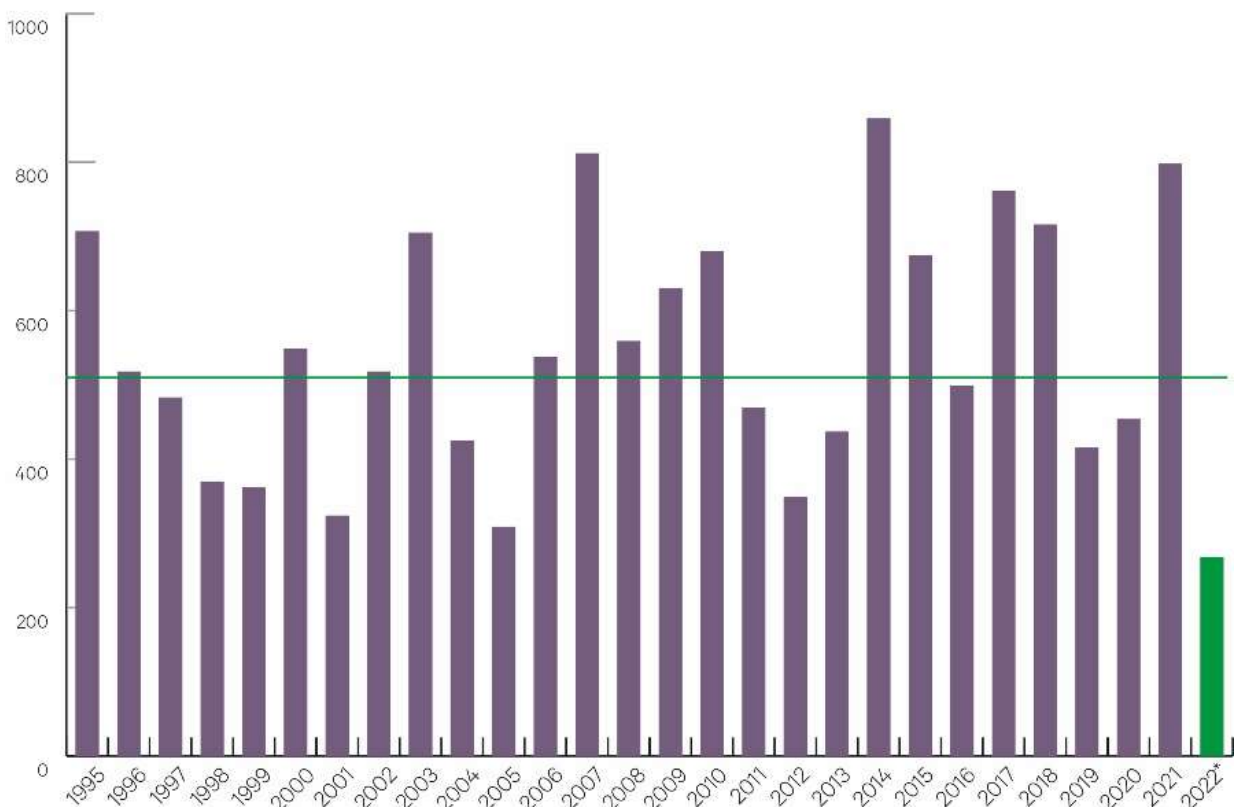
Kan ik nog naar de dertig soorten in dertig jaar?

Welke soorten kan ik nog verwachten op mijn route. Naast de zilveren maan heeft de keizersmantel zich ook al laten zien in het bos. Ook de kleine parelmoervlinder zou een mogelijkheid zijn. Voor de bosparelmoervlinder is deze locatie te ver weg. Een scheefbloemwitje is geen bosvlinder en de gele luzernevlinder heeft, net als de rouwmantel, het bos zelfs in de grote invasiejaren overgeslagen. Wat te verwachten was. Het groentje komt wel in de buurt voor, maar daarvoor voldoet het biotoop op mijn route niet aan de juiste voorwaarden. Datzelfde geldt ook voor de sleedoornpage. Zal het dus moeten hebben van een toevallige voorbijganger.

Aantallen vlinders

In de grafiek kun je zien hoeveel vlinders per jaar hebben gevlogen. De groene lijn is het gemiddelde over de jaren. (Zie grafiek 2)

Grafiek 2 – Totaal aantal vlinders

* 2022 heb ik niet meegenomen in de totaal telling omdat het seizoen pas 2 maanden onderweg is.

Conclusie

Het Leusveld is een fijn gebied waar je leuke vlindersoorten kunt vinden. Vanaf half juni zal de kleine ijsvogelvlinder er weer rondvliegen. Naast de vele vlinders zijn er zeker ook veel soorten libellen en vogels te vinden. Dus kan met een gerust hart zeggen dat het Leusveld een natuurgebied is, dat zeker de moeite waard is om te bezoeken.

Leusveld, Rhienderensestraat, Hall

Als we het hebben over verschijningsvormen van paddenstoelen, dan denk je al gauw aan lamellen (plaatjes), stuifballen, buisjes, gaatjes en poriën. Al die vormen dienen voor het verspreiden van de sporen. Er is echter ook een groep paddenstoelen die hun sporen vormen op een andere manier, namelijk via stekels. Het is een overzichtelijk groep van paddenstoelen wat het aantal soorten betreft: zo'n 20. Dat kun je niet zeggen van bijvoorbeeld gordijnzwammen (meer dan 400 soorten), russula's (circa 150 soorten) of melkzwammen (meer dan 200 soorten). Dus je zou denken: die 20 soorten moet je snel een keer afgestreept hebben op je lijstje. Of zijn ze zeldzaam?

Avondroodstekelzwam

Fluwelige stekelzwam

Symbionten

Zoals misschien bekend onderscheiden we in de paddenstoelenwereld drie levensvormen: saprofieten, parasieten en symbionten. Tot die laatste groep rekenen we de stekelzwammen. Symbionten zijn soorten die met hun mycelium (schimmeldraden) nauw samenleven met de schimmels rond haarwortels van bomen om zodoende een optimale stofwisseling in gang te houden. Beide organismen (paddenstoel en boom) hebben profijt van deze samenwerking. Dit samenlevingsverbond noemen we een symbiose. Symbionten staan de laatste decennia sterk onder druk (en in de belangstelling) omdat ze ons iets vertellen over de levensvatbaarheid van met name bomen. Gaat het slecht met de bomen, dan geldt dat ook voor symbionten (en omgekeerd ook!). Veel boscomplexen met eikenbestanden op de Veluwe bijvoorbeeld zijn aan het aftakelen vanwege verstoring in de mineralenhuishouding.

Oorlepelzwam

Alom stikstof

Stekelzwammen hebben altijd 'n beetje in het verdomhoekje gezeten, niet alleen onder mycologen, maar ook onder fotograferende paddenstoelenliefhebbers. Het zijn nu eenmaal geen opvallende soorten, niet echt moeders mooiste, vaak gedrochten, totaal niet fotogeniek. Tot in de jaren 60 van de vorige eeuw werden ze alom in Nederland aangetroffen, met indicaties als "(vrij) algemeen" en "niet zeldzaam". Hoe anders was de teloorgang in de periode van 1970-2000. Je raadt het al: de stikstofdepositie, die ervoor zorgde dat veel vindplaatsen overwoekerd raakten door gras en "stikstofonkruiden" als brandnetel en braam. Maar rond 2000 doet zich een kentering voor, langzamerhand neemt het aantal waarnemingen van onder andere stekelzwammen

weer toe, mede vanwege stikstofafname. Om vervolgens sinds enkele jaren af te vlakken, we zitten weer middenin de stikstofcrisis...

Van algemeen naar zeldzaam en vice versa

Als je oude verslagen leest van paddenstoelenexcursies uit de periode 1970-2000 lees je hoe dramatisch de afname van symbionten inclusief stekelzwammen was. Enkele soorten stonden zelfs op de nominatie om uit Nederland te verdwijnen. Dan praten we in dit geval over afname in bossen. Hoe anders is echter de situatie in bermen en lanen beplant met bomen die in veel gevallen al meer dan 100 jaar oud zijn. Wat is het geval: op bijvoorbeeld de schrale Veluwe zandbodemplaan mineralen snel uit in de bodem, lossen als het ware op, worden verbruikt, terwijl er geen nieuwe aanvoer is. Veel planten en paddenstoelen die het moeten

hebben van een schraal milieu zonder stikstoftoevoer verdwijnen uit de bossen, maar niet in een dynamisch milieu zoals bermen...

Oude bomen in bermen en lanen

In oude beplante bermen krijgt blad amper kans zich op te hopen, mede door de wind (ook veroorzaakt door het verkeer). Bovendien bezit de bodem in bermen vaak een wat hoge mineralenrijkdom (denk aan verhardingsmateriaal van de weg), dat zich in bermen kan verspreiden. Bovendien worden bermen, mede uit oogpunt van verkeersveiligheid, regelmatig kort gehouden en gemaaid, met afvoer van het maaisel. Allemaal voorwaarden die ervoor zorgen dat symbionten in bermen een refugium, een wijkplaats, vinden. En zo kan het voorkomen, dat op Waarneming.nl veel soorten niet meer op het pleistoceen voorkomen (de zandige delen van Nederland) maar meer in het buitengebied.

Blauwvoetstekelzwam aan het Apeldoorns kanaal

Volop rond Apeldoorn

Het vinden van paddenstoelen staat of valt natuurlijk met vocht: het zijn nu eenmaal liefhebbers van periodes met veel regen. Jaren met droogte, waarbij je amper stekelzwammen tegenkomt wisselen af met een jaar van voldoende vocht, zoals in 2021. Opeens waren er weer van die augustusbuien, waarbij de bodem doordrenkt was en het mycelium volop tot "wasdom" kwam. Heb je eenmaal oog op de vegetatie van schrale bermen onder oude bomen, dan was vorig jaar de kans groot stekelzwammen aan te treffen. Dat ontdekte ik in de met Amerikaanse eik beplante bermen aan het Apeldoorns kanaal. Amerikaanse eik: in boscomplexen door menigeen verguisd (door een steeds dikker wordende slecht verterende laag bladeren), maar in bermen een zeer

geliefd milieu voor stekelzwammen. Ook in bermen met zomereik in het "poldergebied" in de stedendriehoek (Apeldoorn, Deventer, Zutphen) doken in 2021 tal van stekelzwammensoorten op, zoals langs de Woudweg en de Traandijk, niet ver van het Beekbergerwoud.

Ook landgoed Woudhuizen kent een laan met oude Amerikaanse eik, waar in 2014 maar liefst 6 soorten te vinden waren, daarna bleef het stil, 7 jaar lang, tot 2021!

Paddentoelen, ook stekelzwammen en andere symbionten, blijven je verbazen, een oneindig studieobject! Voor meer informatie: bekijk de [online-lezing](#) van 8 januari 2022 op de site van de NMV.

Foto's: Ruud Knol

Ledenmutaties

Nieuwe leden 2e kwartaal 2022 (t/m 31 mei):

Jan-Willem Wilbrink
Johan de Moor (Vwg)
Maarten Slot (Vwg)
Peter Breman (WgS&B)

Verhuisd naar Hilversum:
Sytske Lankreijer

In de buurt en een stukje verderop

Miep Verwoerd

In de buurt

De meeste mensen maken regelmatig een wandelingetje in de buurt. Het liefst in een groen stukje. Zo doe ik dat in Apeldoorn Zuid en met name in het stukje langs de twee sprengen die daar evenwijdig aan elkaar lopen, de Kayersbeek en de Zwaanspreng. Niet alleen mensen vinden het daar trouwens goed toeven, maar ook hun honden. Vooral het gedeelte tussen de Arnhemseweg en de Oude Beekbergerweg is floristisch heel aantrekkelijk. In de loop der jaren en seizoenen word ik steeds weer verrast door het aantreffen van een plantje dat ik eerder in dat gebiedje niet had gezien. Een kleine bloemlezing van wat je zoal kunt tegenkomen.

Allereerst het Dubbelloof (*Struthiopteris spicant*) dat twee soorten, groenblijvende bladeren heeft, vruchtbare bladeren die rechtop staan en onvruchtbare bladeren die hangen. Deze plant is een bekende metgezel van sprengen in een bosachtige omgeving.

Ook Bosanemonen (*Anemone nemorosa*) zijn in de buurt van het sprengenwater te vinden en bloeien voordat de in dit bosgebiedje staande bomen gaan uitlopen.

Look zonder look (*Alliaria petiolata*) houdt er ook van langs beken te groeien. Deze plant geeft bij kneuzing een uiengeur af en is daardoor makkelijk te herkennen.

Dubbelloof

Bosanemoon

Look zonder look

Onder de andere voorjaarsbloeiers bevindt zich de Vingerhelmbloem (*Corydalis solida*), groeiend in een klein gedeelte van dit gebiedje. Onder iedere bloem zit een handvormig ingesneden schutblaadje, dat is een kenmerkend verschil met de sterk gelijkende Holwortel, die een gaafrandig schutblaadje heeft. De Vingerhelmbloem behoort tot de zogenaamde stinsenplanten. Stinsenplanten zijn planten die van oorsprong in een regio alleen als ingevoerde sierplantensoort voorkwam in landgoederen en dergelijke, en zich daar handhaafden of verwilderd zijn. In Nederland is de Vingerhelmbloem zeldzaam in het wild.

Tot mijn verbazing zag ik dit jaar in de lente ook bloeiende Middelste sneeuwroem (*Scilla forbesii*) aan de straatkant staan. Dit is een verwilderde tuinplant en waarschijnlijk daar terecht gekomen met de hulp van een straatbewoner.

De iets later dan de voorgaande voorjaarsbloeiers bloeiende Lelietjes-van-dalen (*Convallaria majalis*) groeien in een schaduwrijk stukje van het gebied. De heerlijk geurende tros met hangende witte bloempjes ontwikkelt zich tussen de, meestal twee, grote ovaalvormige bladen. Ietsjes verderop staat een aantal planten Daslook (*Allium ursinum*).

Ook deze planten verspreiden een geur, ze ruiken naar uien. Dit is een wettelijk beschermde plant. Daslook heeft grote ovaal- tot lancetvormige bladen en de witte bloemen vormen losse, bolvormige schermen. Het is ook een stinsenplant. Zowel Lelietje-van-dalen als Daslook houden van een wat vochtige bodem.

Daslook

Vingerhelmbloem

Lelietje van dalen

Gewoon speenkruid (*Ficaria verna*) is in het voorjaar als een tapijt aan te treffen pal naast de Zwaanspreng. De blaadjes zijn hartvormig. De gele bloemen blijven bij slecht weer dicht, maar zodra de zon gaat schijnen gaan ze wijd open. Een andere gele bloeier is de Schijnaardbei (*Potentilla indica*). Ook deze bevindt zich dicht aan de waterkant. De bloemkleur is het voornaamste verschil met de rode Bosaardbei. Een andere geelbloeiende plant is de Bonte gele dovenetel (*Lamiaeum galeobdolon subsp. Argentatum*). Deze ondersoort van de Gele dovenetel kenmerkt zich door de zilverige vlekken op de bladeren. Het is een tuinplant die makkelijk verwildert. Hier groeit de Bonte gele dovenetel op een beschaduwde plek.

Gewoon speenkruid

Schijnaardbei

Bonte gele dovenetel

Roomse kervel

Roomse kervel (*Myrrhis odorata*) staat vlak bij de straatkant. Deze schermbloem staat meestal nabij bebouwing, wat in dit geval zeker klopt. De plant lijkt sterk op Fluitenkruid, maar in tegenstelling tot Fluitenkruid heeft Roomse kervel 5 omwindselblaadjes onder een bloemschermpje.

Groot heksenkruid (*Circaea lutetiana*) is een aantal jaren gevonden onder andere in de buurt van het bruggetje (de Dromedaris), maar ook vlakbij één van de sprengen. Groot heksenkruid wordt beschouwd als een typische bosplant. Dat klopt hier ook wel.

Later in het jaar kan ook Trosglidkruid (*Scutellaria columnae*) worden gevonden. Ook deze plant bevindt zich hier en daar in het gebied op beschaduwde plaatsen. Dit is eigenlijk een zeldzame plant, maar komt verwilderd voor. In Apeldoorn kom je hem regelmatig in parken tegen. De in een eindstandige tros staande paarse bloemen is een handig herkenningspunt.

Groot heksenkruid

Trosglidkruid, uitgebloeid

Stomphoekig sterrenkroos

In het water kan Stomphoekig (waarschijnlijk) sterrenkroos (*Callitriche obtusangula*) worden gevonden.

Andere in dit gebied voorkomende planten zijn:

- Blauwe bosbes (*Vaccinium myrtillus*) in een bosgedeelte,
- Bosveldkers (*Cardamine flexuosa*), een verschil met Kleine veldkers is het grotere aantal meeldraden,
- Hondsdraf (*Glechoma hederacea*), een algemeen voorkomende plant met blauwpaarse lipbloemen,
- Paardenbloem (*Taraxacum officinale*), zeer algemeen voorkomende plant die bij bijna iedereen wel bekend is,
- Ridderzuring (*Rumex obtusifolius*), staande in een hoekje bij het water, een zuring met grote bladeren die aardig groot kan worden,
- Robertskruid (*Geranium robertianum*), deze bloeit van de lente tot de herfst, vaak met roodachtige stengels, komt hier en daar in het gebied voor,
- Stinkende gouwe (*Chelidonium majus*) staat langs beschaduwde bosranden en is een algemene soort,
- Gevlekt longkruid (*Pulmonaria officinalis*) heeft een aantal jaren in een hoekje van het gebied gestaan, maar heb ik dit jaar niet gezien. Een plant met aanvankelijk rozerode bloemen die in de loop der tijd naar donkerblauw verkleuren. De bladeren hebben witte vlekken,
- Klein springzaad (*Impatiens parviflora*), een plant van vochtige grond in loofbossen met kleine gele bloemen. Hij staat hier langs de paadjes.
- Geel nagelkruid (*Geum urbanum*), wederom, zoals de naam het zegt, een plant met gele bloemen, die houdt van een beschaduwde, vochtige bodem. Deze is ook te vinden in de buurt van de paadjes.

Buiten deze bloemlezing komen natuurlijk nog meer plantensoorten in dit boeiende sprengen-/bosgebiedje voor. Dit noodt tot verdere beschouwing van de aanwezige flora tijdens een toekomstig buurtwandelingetje.

Een stukje verderop

Ja met een stukje verderop wordt niet alleen ruimtelijk verderop, maar ook qua invalshoek verderop bedoeld. Hoorde van de vogelwerkgroep dat daar een verhaal was gehouden over het voorkomen van vogels in wapens (heraldiek). Zouden behalve de bekende Franse lelie ook planten in wapens voorkomen? Ja zeker, bij het bekijken van alle in Nederland voorkomende gemeentewapens bleek een behoorlijk aantal wapens een wel of niet sterk gestileerde bloem/plant/boom te bevatten.

Een aantal planten komen in gestileerde vorm in meerdere wapens voor.

Dat is in de eerste plaats de roos, meestal in enkele maar een enkele keer ook in dubbele vorm. Een in goud uitgevoerde vorm is te vinden in het wapen van Berg en Dal. In dit geval bestaat het wapen uit elementen van de wapens van de 3 gemeenten waaruit deze fusiegemeenten is samengesteld. Ubbergen was er één van en deze had een volledige roos in het wapen. De afgebeelde heraldische roos is gestileerde bloei van de vijfbladige wilde roos of hondsroos. Deze heraldische roos komt in andere wapens ook wel in rood voor. De redenen voor het heraldische gebruik van de roos liggen in de symboliek als "bloem" van liefde, levensvreugde, geluk.

Een andere vaker voorkomende gestileerde bloem is een variatie op de roos namelijk de zogenaamde Gelderse roos die mispelbloesem voorstelt. Met Gelderse roos wordt hier niet de plant uit de sneeuwbalfamilie bedoeld. De naam Gelderse is afkomstig uit de Wichardsage of wel de Draak van Gelre. Dit is een sage over de ontstaansgeschiedenis van de naam van Gelderland en de herkomst van mispelrozen in het oude wapen van Gelderland. Gelre was de kreet die de draak had uitgeroepen nadat hij door Wichard onder een mispelboom overwonnen was. Een voorbeeld van zilverkleurige mispelbloesem is te vinden in het wapen van Doetinchem. Het klaverblad komt ook vaker in een gemeentewapen voor. Het wapen van Meppel is hier een goed voorbeeld van. De klaverbladen staan voor de landbouw, in dit geval voor het weidegebied.

Wapen van Berg en Dal

Wapen van Doetinchem

Wapen van Meppel

Wapen van Waalwijk

Bomen, meer of minder gestileerd, komen in een aantal wapens voor. Hierbij wordt gesproken over 'geplante' bomen en over 'uitgerukte' bomen. Bij 'geplante' bomen is een ondergrond zichtbaar, bij 'uitgerukte' bomen worden veelal de wortels ook getoond. Bij sommige wapens is het niet duidelijk om welke soort boom het gaat. In de beschrijving van de diverse wapens gaat het zowel om bomen in het algemeen als om specifieke soorten. De aangegeven specifieke soorten zijn in een aantal gevallen ook duidelijk herkenbaar in het wapen zelf. Het betreft hier eik, populier, els, linde, vlier, olijf, sleedoorn en hulst. Een boom in een wapen duidt op een verwantschap met bos. Bij 's-Hertogenbosch is het helder dat de naam van de gemeente terugkomt in de vorm van een boom in het wapen. Een voorbeeld van een 'uitgerukte' eikenboom is te vinden in het wapen van Waalwijk. Een voorstelling van een 'geplante' eikenboom is opgenomen in het wapen van Twenterand. In het wapen van Helmond komen eikentakjes met eikels voor.

Een voorbeeld van een andere specifieke soort is de els, die terug te vinden is in onder andere het wapen van Oldebroek. Het wapen van Hellendoorn bevat een vlierboom. Dit zou afgeleid zijn van een oud dialectwoord *Holunder* dat vlier zou betekenen. Een mogelijk andere verklaring zou zijn dat in de gemeente veel vlier voorkomt. Een gemeente waarvan de naam direct vertaald is in een onderdeel van het gemeentewapen is Hulst.

Wapen van Twenterand

Wapen van Helmond

Wapen van Oldebroek

Wapen van Hellendoorn

Wapen van Hulst

Wapen Haarlemmermeer

Wapen van Molenlanden

Wapen van Hilversum

Een ander vaker voorkomend florasymbool is koren in de vorm van aren en/of een schoof. Korenaren komen voor in het wapen van Haarlemmermeer. Korenaren staan in het algemeen voor landbouw. Lisdodden zijn onderdeel van het wapen van de fusiegemeente Molenlanden. De lisdodden kwamen al voor in het wapen van één van de samengevoegde gemeentes, namelijk Liesveld. De lisdodden zijn afkomstig van het wapen van de oude baronie Liesveld.

Hilversum heeft een gemeentewapen waar alleen maar boekweitkorrels op te zien zijn. In het verre verleden was boekweit een belangrijke voedingsbron voor de plaatselijke bevolking en boekweit doet het prima op schapenmest. Schapenmest was voldoende aanwezig door de vele schapenkudden die zich bevonden op de heidevelden rond Hilversum. Een duidelijk herkenbare bloemensoort, namelijk de korenbloem, is te vinden in het wapen van Blaricum. Waarom er korenbloemen staan afgebeeld is niet bekend.

Het bovenstaande is slechts een korte opsomming van floristische afbeeldingen op huidige, wel of niet van een kroon voorziene gemeentewapens.

Foto's planten: Miep Verwoerd

Foto's wapens: Wikipedia

Bijzondere ontmoetingen met Snippen

Hilde Ham

Apeldoorn, 13 februari 2021

Een betoverend avercampaans (*) winterlandschap bij Marialust. Koning vorst hangt nog in de strakblauwe lucht. De koperen ploert heeft nog weinig kracht, maar schijnt uitbundig. De Grift stroomt kabbelend voort. Verse sneeuw kraakt bij iedere voetstap, die ik zet. Plotseling stukt mijn adem. Een plomp figuur met lange snavel en relatief korte poten scharrelt op flinterdun, spiegelend ijs. Ik sluip naderbij. Blijf stokstijf staan. Tuur door mijn verrekijker en weet het meteen: een Houtsnip.

Houtsnip (*Scolopax Rusticola*)

foto: Hilde Ham

Ooit bracht Ineke Klaver op een vogelwerkgroepavond een dood exemplaar mee. Nu sta ik oog in oog met een levende Houtsnip. Tergend langzaam tover ik mijn camera tevoorschijn. Grote, donkere ogen bespieden me zwijgzaam van top tot teen. Het naar voren, opzij en achterwaarts kijken is vooral nuttig om potentiële vijanden en nieuwsgierige vogelaars permanent in de gaten te houden. Ik weet niet of het een hij of zij is, want het verenkleed van man en vrouw zijn identiek.

Wat een schouwspel. Wat een schoonheid. Bubers (**) 'Alle werkelijke leven is ontmoeting' flitst door mijn hoofd, terwijl ik snel de ontspanknop indruk (***).

De Houtsnip is gehuld in een bruin camouflagepak en leeft vooral in het bos. Verzwakt door de winter trekt de vogel naar de bewoonde wereld, op zoek naar voedsel.

Traag schuifel ik achteruit. Zodra ik uit het zicht van de hongerige Houtsnip ben, versnel ik mijn pas.

Ondanks de gladheid ren ik bijna naar huis, open de voordeur en roep: 'Snel, kom, tv uit, jas aan, verrekijker, fototoestel en smartphone meenemen, er zit een Houtsnip bij Marialust.'

Edo zet de tv meteen uit. Weg wereldkampioenschappen langebaanschaatsen.

We springen in onze Volkswagen en parkeren vlakbij het terrein van handbalvereniging Achilles. Het oeroude adagium Festina Lente (Haast u Langzaam) geldt vandaag de dag nog steeds. Als we de stromende Grift naderen, loert een IJsvogel op de rand van een ijzeren hekwerk naar een visje. Duikt. Raak. Wat een dag!

De Houtsnip foerageert vlakbij de IJsvogel. Een loslopende, luid blaffende hond verstoort de serene stilte. De eigenaar kijkt en doet niets. De driftig in de grond prikkende Houtsnip schrikt. Vliegt op. In de vlucht zien we een roodbruine stuit en bovenstaart. Achter het hek gaat de mensenschuwe vogel meteen in dekking. Die zien we voorlopig niet meer terug. Met dank aan de baas, zijn loslopende hond en de gemeente die te weinig handhaaft.

Deze bijzondere ontmoeting met de 33-38 cm (inclusief de snavel van 6-8 cm) lange Houtsnip roept herinneringen op aan een andere snip in Zuid-Afrika.

Polokwane, 23 januari 2018

In 2015 gaan we voor het eerst naar Zuid-Afrika en zijn meteen verkocht, verliefd en verslaafd. Met enkele onderbrekingen zijn we er inmiddels in combinatie met Namibië, Botswana, Zambia en Zimbabwe zeven keer geweest.

Tijdens onze trektochten gebruiken we de *Southern African Birdfinder*. Door deze praktische gids met toonaangevende vogelgebieden arriveren we op 23 januari 2018 in het *Polokwane Bird Sanctuary*. Een *Important Bird Area* (IBA) die internationaal van belang is als leefgebied voor in het wild levende vogels.

Het waterzuiveringsgebied ligt aan een stromende rivier en omvat meren, moeras, savanne, rietkragen, acaciabos, dammen, vogelkijkhutten en picknickplaatsen (voedselresten van mensen trekken veel vogels aan). Op sommige plaatsen hangt een penetrante rioollucht. Eufemistisch uitgedrukt: het ruikt onaangenaam. Plat gezegd: het stinkt. We drukken regelmatig een in menthol gedrenkte zakdoek tegen onze neuzen.

De onverharde wegen zijn door de zware vuilniswagens en hevige slagregens geërodeerd en moeilijk begaanbaar. We parkeren onze gehuurde 2WD auto (4WD is onbetaalbaar, als je twee maanden rondtrekt) en gaan te voet verder.

We noteren o.a. de Kaapse kwikstaart, Boeren- en Witkeelzwaluw, Driebandplevier, Steltkluut, Koereiger, Zwart Porseleinhoen, Zwartkopreiger, Heilige, Zwarte en Hadada-ibis, Lelieloper en Roodbekwever. Aan de rand van rietkragen staan we her en der stil. Luisteren. Kijken rond en ontdekken in de dichte vegetatie een prachtige, schuwe, geluidloze vogel. Terug in onze rondavel slaan we de handzame veldgids *Sasol Birds of Southern Africa* open. Het gaat om een Greater Painted-Snipe: Goudsnip in het Nederlands en Afrikaans.

Goudsnippen zijn vooral actief van zonsondergang tot zonsopkomst. Bij de Goudsnip is het verschil in verenkleed opvallend tussen beide seksen en zijn de rollen bovendien omgedraaid. Het vrouwtje heeft een

kastanjebruine kop met een grote, witte contrasterende streep bij haar oog. Het mannetje is onopvallend bruin.

Wij zagen dus een vrouw. Wellicht stonden we haar tijdens haar maaltijd per ongeluk? Om aan wormen, schaaldieren of insecten te komen doorwoelen ze met hun snavel slik. Ze eten ook diverse zaden.

De vrouw laat het broeden over aan de grijsbruinere, onopvallende man. Zijn camouflagepak vormt een functionele bescherming tegen predatoren, waardoor de jongen een grotere kans op overleven hebben.

De Goudsnip broedt o.a. in Egypte. Is dwaalgast in Marokko en Israël en leeft in Zuid-Afrika dat we inmiddels van noord naar zuid en van oost naar west doorkruist hebben.

Goudsnip (*Rostratula benghalensis*)

foto: Hilde Ham

De Goudsnip is 'n skaars standvoël en kom verspreid in Suider-Afrika voor, maar hoofsaaklik in die noorde. Die voël is 24 – 26 cm groot en weeg 90 – 140 gram met 'n vlerkspan van 52 cm. In Engels staan die voël bekend as *Greater Painted Snipe*'.

Verder snuffelen in fotoarchieven en dagboeken roept weggezakte herinneringen op Bonaire op.

Bonaire, 30 oktober 2006

Deze drie Kleine grijze snippen stonden te foerageren in de buurt van de kust bij Kralendijk op Bonaire, het rood-roze Flamingo-eiland, waar vogelaars royaal aan hun trekken kunnen komen. Er zijn namelijk 220 verschillende soorten standvogels, overwinteraars, trekvogels en dwaalgasten te vinden.

De bovenzijde van hun verenkleed is grijsbruin. De onderzijde is roodbruin met donkere vlekken. De buik en de wenkbrauwstreep hebben een witte kleur.

De Grote grijze snip (*Limnodromus scolopaceus*) overwintert in de buurt van Kralendijk, de hoofdstad van Bonaire en tevens het politieke, culturele en zakelijke

Kleine grijze snippen (*Limnodromus griseus*) foto: Edo Kreuzen

Grote grijze snip (*Limnodromus scolopaceus*)

centrum van dit Caribische eiland. Deze soort broedt op de natte noordelijke toendra van noordoostelijk Siberië, Alaska en het noorden van Canada. In de koude wintermaanden trekken de Grote grijze snippen naar het warme zuiden.

Kralendijk is geen bruisende metropool, maar ademt met ruim 19.000 inwoners een serene, dorpse sfeer uit. Op ongeveer 10 minuten rijden ligt Flamingo Airport Bonaire. Er staat vooral laagbouw, waarbij sommige gebouwen maximaal drie verdiepingen hoog zijn. Verkeerslichten ontbreken. De meeste huizen dragen vrolijke pasteltinten, waarbij vanzelfsprekend het Caribisch flamingo roze favoriet is.

De Watersnip (*Gallinago gallinago*) op Bonaire zien we ook in groten getale bij het Lauwersmeer, Texel, Grevelingen, Weerribben etc. De 23-28 cm grote vogel broedt in moerassen, veengebieden en natte weilanden met korte, dichte vegetatie. Tijdens de trek en in de winter zitten ze regelmatig in modderpoelen, sloten en inlagen.

Velp, 24 mei 2015

De in Nederland zeer zeldzame Poelsnip (*Gallinago media*) bezocht het Plasje Velperwaard bij Velp op 24 mei 2015. Deze tamelijk zwijgzame dwaalgast uit het Noorden is iets groter en dikker dan de Watersnip met kortere snavel en rondere vleugels.

Door de grafisch ontwerper Robert Deodaat Emile (Ootje) Oxenaar (1929-2017) hebben de Water- en Poelsnip een bijzondere positie en vooral iconische waarde in Nederland gekregen. Zij zijn vereeuwigd op het destijds revolutionaire bankbiljet van f 100,-. Bijnaam de Snip. Afmeting: 76 x 154 mm. Uitgifte datum: 28 juli 1977.

Op de voorzijde van het biljet prijkt de in naturalistische stijl weergegeven Watersnip. De Poelsnip bezet slechts met kop en hals/nek de achterzijde van het bankbiljet. Dit biljet werd met de modernste technieken ontwikkeld en beveiligd, zodat namaken lastig was.

Watersnip

Poelsnip

De kleinste snip, het Bokje (*Lymnocyptes minimus*) heeft een lengte van 18-20 cm. In vergelijking met de Watersnip is de snavel korter en dikker. Over zijn rug lopen vier, lichte, brede strepen. Bij de Watersnip zijn deze strepen veel smaller. Deze strepen zorgen voor een schutkleur. Bij de watersnip loopt er een smalle lichte streep midden over de kruin. Het bokje heeft een donkere kruin, maar ook lichte strepen op de kop (net als de Watersnip). De mantel heeft een groen- of purperachtige glans. De onderzijde is wit.

Het bokje is vooral tijdens de schemering en 's nachts actief. Overdag kun je hem alleen waarnemen, als hij wordt opgejaagd vanuit zijn schuilplaats. Anders dan de Watersnip vliegt hij laag over de grond op zoek naar een nieuwe schuilplek enkele meters verder weg. Het Bokje is geen schuwe vogel. Vaak blijft hij in zijn schuilplaats zitten, als mensen op enkele meters afstand passeren. Hij wordt dan meestal niet opgemerkt. Zijn voedsel bestaat uit wormen, slakken, insecten, maar ook uit kleine plantendeeltjes.

Bokje

Eén grote snippenfamilie? De Hout- Water- Poel-, Kleine- en Grote grijze snip en het Bokje zijn familie van elkaar. Maar de Goudsnip is een buitenbeentje en behoort tot de *Rostratulidae* familie. Verschil moet er zijn!

Foto en afbeeldingen verantwoording:

Hout-, Goudsnip: Hilde Ham.

Kleine grijze watersnippen: Edo Kreuzen.

Grote grijze snip: https://nl.wikipedia.org/wiki/Grote_grijze_snip

Water- en Poelsnip: <https://www.knm.nl/100-gulden-snip-1977-unc-/nl/product/10245/>

Bokje: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Bokje>

(*) Hendrick Avercamp (1585-1634) schilderde vooral winterse schaatstaferelen.

(**) Martin Buber was filosoof en leefde van 1878 tot 1965.

(***) Een ingekorte versie over de Houtsnip stond in 'Natura', Jaargang 118 Nr 2 Juni 2021.

KNNV-lezing woensdag 26 oktober 2022

Ons Wilde Oosten door Michiel Hegener

De discussies omtrent de Veluwe laaien weer op nu duidelijk begint te worden hoe ingrijpend de veranderingen zijn die op ons af komen.

Meest in het oog springend;

- de zonering die Staatsbeheer en de Provincies doorvoeren. Op een aantal plekken is dit een beetje duidelijk (Nunspeet en Gortel), maar vanaf volgend jaar worden er beduidend grotere gebieden "gezoneerd", denk hierbij aan de Stuifzanden bij Kootwijk; die worden vrijwel volledig afgesloten voor publiek.
- grootschalige herinrichting (revitalisering) van alle (35 stuks !) vennen.
- meest in het oog lopend is de grootschalige kap van bomen.
- effecten van verdroging, overal zichtbaar.
- stikstofvervuiling en het effect hiervan.
- bosbeheer, weg met alle naaldbomen
- waterinfiltratie van de IJssel
- etc

Michiel Hegener heeft hierover een boek gepubliceerd waarin hij de problemen benoemt en ook, soms radicale, oplossingen beschrijft.

Op 26 oktober geeft hij in de Bronkerk (Ugchelen) een lezing hierover en staat hij open voor discussie en vragen.

Vanaf september kunt u zich opgeven voor de lezing.

Links:

<https://www.michielhegener.nl>

https://nl.wikipedia.org/wiki/Michiel_Hegener

<https://twitter.com/michielhegener>

D De Steenbeek

Henk Weltje

In het zuidwesten van Apeldoorn bij Ugchelen ontspringt ter hoogte van het van der Valk hotel aan de Otterloseweg een onbeduidend sprengenbeekje, de Steenbeek. Vanaf de bron, die tegenwoordig helaas onder de grond ligt en daardoor niet meer te zien is, stroomt zij overkluisd onder deze weg door en voegt zich ter hoogte van de Hamermolen bij de Koppelsprengen.

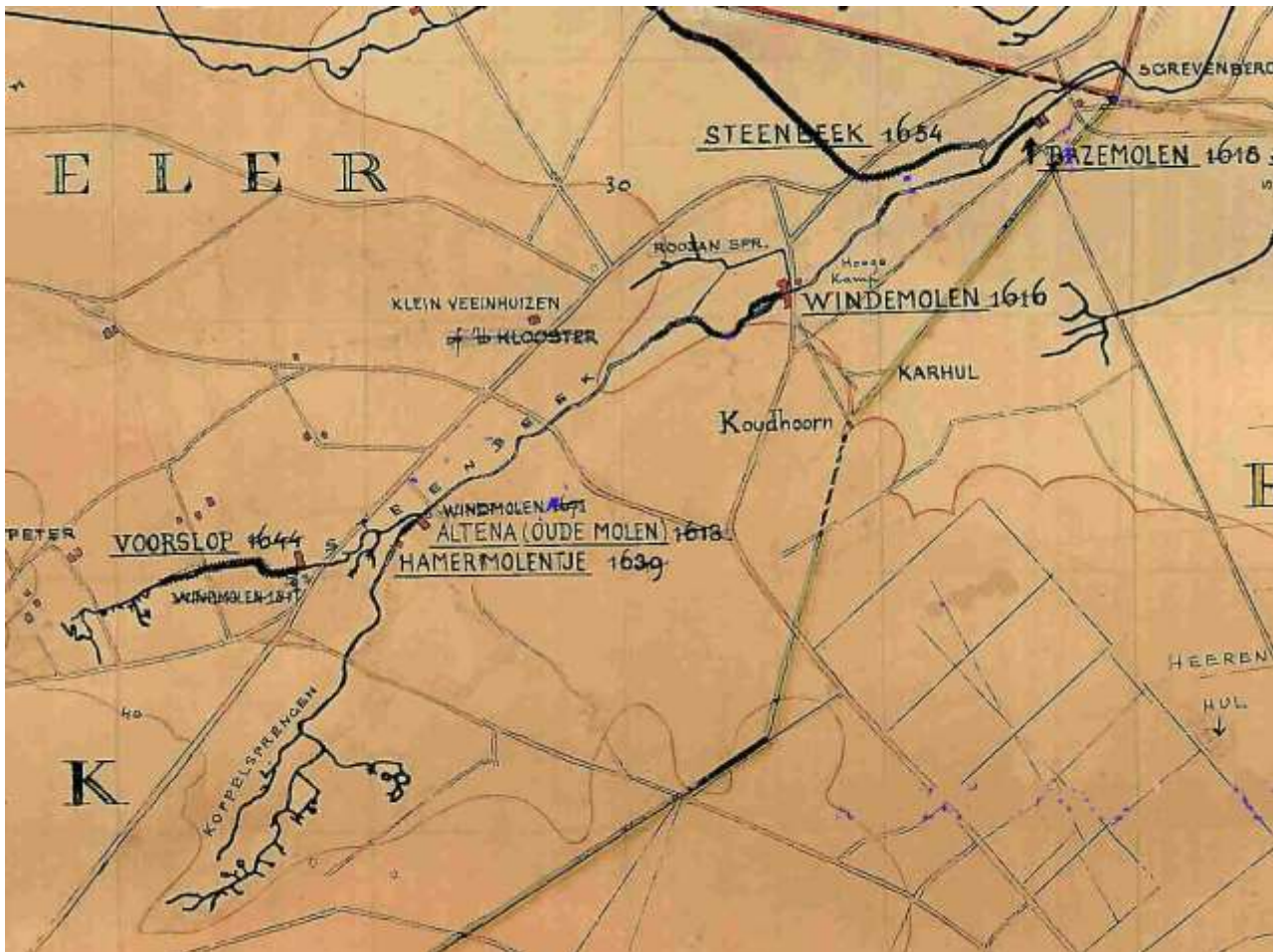
Vanaf dat punt noemt men tegenwoordig de samenstelling van deze beken de Ugchelse beek. Het onderstaande kaartje geeft een idee van de situatie ter plekke.

Beeksystemen in Ugchelen. Bron "De Apeldoornse Grift en haar stroomgebied".

1. Bron van de Steenbeek
2. Van der Valkhotel
3. De Steenbeek
4. Papierfabriek Het Voorslop, later van Houtum & Palme
5. Begin Ugchelse beek en molen Altena
6. De Hamermolen
7. De Koppelsprengen
8. Klein basemolentje later de Steenbeek
9. De Schoolbeek voorheen het "veen ofte steenbeecxken"
10. School de Steenbeek
11. De Bazemolens

Toch heette de beek vanaf dat punt (5) niet altijd de Ugchelse beek. De Apeldoornse historicus Jacob Moerman heeft hem namelijk in 1933 nog op een kaart van zijn hand als Steenbeek ingetekend. Wanneer en waarom de beek vanaf Altena uiteindelijk de Ugchelse beek genoemd werd is onduidelijk, maar wel is duidelijk dat dit veel verwarring veroorzaakt heeft.

Kaart van Jacob Moerman uit 1933 met de naam Steenbeek

De Steenbeek was één van de vier oorspronkelijke bronbeken van de Grift. De andere drie waren de Orderbeek, de Winkewijert en een klein, inmiddels al lang verdwenen, beekje de Swambeek. De Koppelsprengen zijn pas veel later gegraven.

De kaart van Christiaan Sgrooten uit 1570 is van voor de grote opkomst van de papierindustrie en laat fraai de oorspronkelijke bekenstructuur zien. Vanaf circa 1600 worden er ten behoeve van de papierindustrie veel beken bij gegraven of vergraven. We zien inderdaad dat de Koppelsprengen (punt 7 op de kaart 'Beeksystemen in Ugchelen') hier niet ingetekend zijn.

Kaart van Christiaan Sgrooten uit 1570

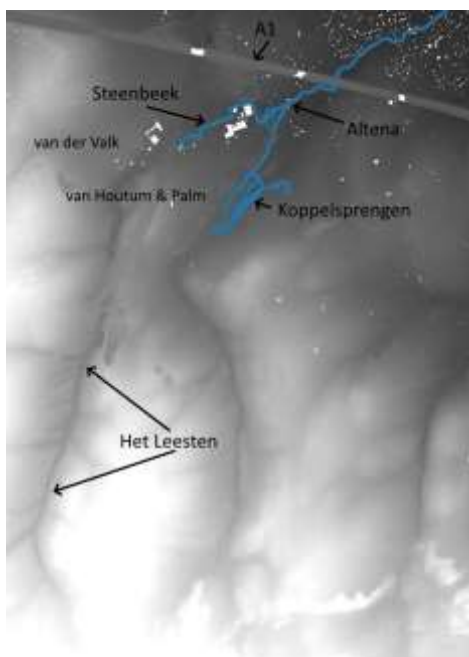
De Orderbeek, de Winkewijert en de Swambeek waren natuurlijke beken die hun water uit veengebieden kregen. Het water van de Steenbeek komt echter uit het smeltwaterdal 'Het Leesten', een prachtig natuurgebied, tussen Ugchelen en Hoenderloo, dat erg in trek is bij wandelaars vanwege het uitgebreide ruige landschap. Als men met de auto vanuit Apeldoorn naar Hoenderloo rijdt ziet men links het dal in de diepte liggen. Een bijna onwerkelijk en indrukwekkend gezicht.

Smeltwaterdal bij Het Leesten noordwaarts gezien.

Foto: Henk Weltje 2016

Als we naar de Algemene Hoogte kaart Nederland (ahn.nl) kijken kunnen we dit smeltwaterdal goed zien. Oostelijk aan het Leesten ligt nog een fraai, minder bezocht, smeltwaterdal waarin de sprengkoppen van de Koppelsprengen zich bevinden.

Hoogte kaart (AHN) met daarin de sprengbekken getekend.

Bron Hans van Eekelen 2018

De Steenbeek bij van Houtum & Palm.

Foto: Henk Weltje 2016

De Steenbeek is slecht toegankelijk aangezien zij voor een groot deel op privé- en bedrijfsterrein (van Houtum & Palm) stroomt en is waarschijnlijk daarom bij veel mensen nogal onbekend.

De geschiedenis van de molens geeft ons gelukkig een aantal waardevolle aanwijzingen over de ontstaansgeschiedenis van dit bekenstelsel. Een molen, die later onder de naam Aitena ('Al te Nae') bekend zou worden, werd in 1613 aan de Steenbeek gebouwd. In dat jaar waren de Koppelsprengen echter nog niet gegraven en dat blijkt uit het volgende.

Meer dan 20 jaar later, in 1636, komt namelijk ene Jacob Jacobs, de stiefzoon van Marten Orges, in beeld. Hij kreeg de erfpacht en in 1639 het waterrecht voor de aanleg van een papiermolen, de latere Hamermolen, op de beek, die later als Koppel- of Blekerssprengen bekend zou worden.

Jacobs was al eigenaar van de, eerder genoemde en vlakbij stroomafwaarts gelegen molen, Aitena. Vooralsnog kreeg deze vanaf circa 1636 de naam 'Oude Molen'. De huidige Hamermolen werd toen het

*De Steenbeek is ter hoogte van de Wezenweg toegankelijk.
Foto: Henk Weltje 2016.*

*De Hamermolen gezien vanaf de Hoenderloseweg.
Foto: Henk Weltje – 2017*

*De, in de rug ingegraven, beek met het wandelpad ernaast.
Foto: Henk Weltje - 2010.*

'Cleyne molentje' of 'Nieuwe Mooltje' genoemd.

Stroomopwaarts van de Hamermolen zien we dat de beek in een 'rug' is ingegraven. Deze rug is veroorzaakt door een ijslob die deze in de Saale-ijstijd heeft opgestuwd. Jacobs heeft slim gebruik gemaakt van deze rug, die ondoorlatend was, om de beek op te leiden zodat er een molen met een bovenslagsrad gelegd kon worden.

Deze rug is ook tegenwoordig nog te bewonderen want er loopt een fraai wandelpad over. De beek werd er in uitgegraven en had door het leem in de rug bijna geen waterverlies.

De plek was strategisch ook nog eens goed gekozen, want stroomopwaarts konden vanwege het terrein geen nieuwe molens meer geplaatst worden en daardoor was men verzekerd van genoeg schoon water.

Maar terug naar ons onderwerp de Steenbeek. Zoals we al zagen stroomt de Steenbeek vanaf hotel van der Valk tot aan de Hamermolen. Maar de naam Steenbeek werd en wordt op diverse plekken verder stroomafwaarts in Ugchelen veel gebruikt. Dat is uiteraard nogal verwarrend want er lijkt op die plekken geen relatie met de beek zelf geweest te zijn.

De eerste keer dat er van een 'steenbeek' sprake was, was in 1646. De papiermaker Hendrik Tonissen, ook wel 'Baes' genoemd, kreeg toen de erfpacht van het 'veen ofte steenbeecxken'. Een voorwaarde voor de erfpacht was om het water van het zogenaamde 'steenbeecxken' in zijn molenbeek naar de verderop gelegen Basemolen te leiden.

Met deze beschrijving begint al direct de verwarring toe te slaan. Met 'veen ofte steenbeecxken' is niet de huidige sprengenbeek de Steenbeek bedoeld maar de latere Schoolbeek. De beschrijving 'veen ofte steenbeecxken' betekende uiteraard veen- of steenbeekje. Het verkleinwoord geeft aan dat het een onbeduidend beekje geweest moet zijn. Waarom er van 'steen' sprake was is mij niet duidelijk geworden. Grindvoorkomens misschien?

De beek bleef vooralsnog naamloos. Vanaf de sprengkoppen tot aan de Europaweg wordt de beek tegenwoordig Geurtssprengen genoemd. Verder stroomafwaarts wordt de beek Schoolbeek genoemd. Dat Tonissen verantwoordelijk was voor de aanleg van de beek, blijkt uit een tekst waarin staat dat hij 'nieuwe graven' bij 't Asseler hek en in Leegschoten, benevens een 'rechte graven' over de Apeldoornseweg heeft laten graven. De 'graven' zijn de sprengen bij de Hoogbuurloseweg, de huidige Geurtssprengen, en met de 'rechte graven' is het bedijkte deel van de Schoolbeek, ten oosten van de Ugchelseweg, bedoeld.

De molen van Tonissen heette een tijdje 'Klein Basemolentje', nadat er stroomafwaarts weer twee Bazemolens werden gebouwd. Vanaf 1806 kreeg het 'Klein Basemolentje' echter de naam 'Steenbeek'. De naam van de Schoolbeek is weer voortgekomen uit de bouw in 1844 van het voormalige eerste Ugchelse schooltje aan de Ugchelseweg 239 bij de Ugchelse kei. Om de verwarring compleet te maken werd een later vlak bij gebouwde nieuwe school langs de Schoolbeek ook 'De Steenbeek' genoemd.

Hebben we iets over het hoofd gezien? Inderdaad.... Hier is was er gebeurd is.

Zoals we al in de beschrijving van de Hamermolen konden lezen is deze molen in 1636 aan de Koppelsprengen gelegd. De Koppelsprengen zijn omstreeks die tijd ook pas aangelegd. Dat betekent dus dat de Steenbeek de hoofdbeek was, domweg omdat de Koppelsprengen er nog niet, of nog maar kort, waren. Die naam Steenbeek heeft daarna nog lang standgehouden maar dat zijn we inmiddels alweer bijna vergeten omdat iemand de beek omgedoopt heeft in Ugchelse beek. Een staaltje van geschiedvervalsing dus. Wanneer dat is gebeurd heb ik helaas niet kunnen achterhalen.

Filmtips filmtheater Gigant:

Zes natuurdocumentaires en de première

van Grutto over de reis van onze nationale vogel

Komende zomer komen zes waardevolle korte natuurdocumentaires regelmatig terug in filmtheater Gigant. De onderwerpen zijn: *Nederland Onderwater*, een duik in onze ongekende natuur; *Sounds of the South* geeft een beeld van vogels op Antarctica; *Magical Iceland* toont de oerkracht en schoonheid van IJsland, *Alone in the Amazone* neemt je mee naar het woeste oerwoud, *Meadow wild* laat je een weiland als paradijs van diversiteit zien en tot slot een Hongaarse documentaire over *Wild Horses*, een verhaal uit de Puszta.

Op donderdag 7 juli om 18.30 uur gaat de natuurdocumentaire Grutto van Ruben Smit in Gigant in première. Ruben Smit: "De grutto is de ideale verhalenverteller van hoe de natuur ervoor staat in ons agrarische land en hoe onze nationale natuur verbonden is met die van elders in de wereld."

Voor info over tijden, prijzen en reserveren zie www.gigant.nl. Of <https://www.gigant.nl/films/?sort=perday&cat=documentaire#filter-target>

KNNV - boeken

Ben Keizer

Boeken van de KNNV Uitgeverij

Wil je een boek aanschaffen bij de KNNV Uitgeverij? Bestel die dan via onze afdeling, want dat heeft voordelen voor jezelf en voor onze afdeling.

- Je krijgt de boeken voor de ledenprijs (10% korting)
- Je betaalt geen verzend- en of administratiekosten.
- Als de boeken binnen zijn krijg je bericht over de bezorging of het afhalen van de bestelling.
- Betaling per bank bij levering.
- En ... de afdeling Apeldoorn wordt er ook nog financieel sterker van.

Kijk op de website

www.knnvuitgeverij.nl voor een overzicht van alle boeken en volg periodiek de e-mails met boekennieuws.

Bestellen kan bij Ben Keizer:

b.keizer9@gmail.com of

06-37419143.

Het kan gebeuren dat de bestelde

boeken enige levertijd hebben, omdat gratis verzending door de uitgeverij afhankelijk is van hoeveel boeken er op onze bestellijst staan. Bestel daarom wel tijdig.

OUDE BOEKEN SERVICE

Wat doe je met die mooie maar wellicht oude natuurboeken die u niet meer leest? Zonde om ze weg te gooien. De OUDE BOEKEN SERVICE helpt je om een KNNV-lid te vinden die jouw mooie boeken wil overnemen.

Wil je boeken aanbieden?

Neem contact op met Jan Kerseboom, tel. 055-5338323 of mail j.kerseboom6@chello.nl. Overleg met hem wanneer de boeken bij hem gebracht kunnen worden. Hij maakt een lijst van alle titels en bepaalt de prijs. Tijdens lezingen en op natuurmarkten, waar wij als afdeling aan meedoen, worden de boeken aangeboden. De opbrengst is voor onze eigen afdeling.

Wil je boeken overnemen?

Op de website staat een lijst van beschikbare boeken (onder "overige info/ boeken"). Maak je keuze en neem contact op met Jan. Maak met hem een afspraak om het boek te bekijken en op te halen.

Wat gebeurt er met de onverkoopbare boeken?

Wanneer de boeken binnen 1 jaar niet verkocht zijn dan worden ze afgestaan aan de landelijke KNNV. Zij verkopen dan onze overgebleven boeken en de opbrengst is voor de landelijke KNNV.

Lidmaatschap

Contributie per jaar: € 32,00, huisgenootleden € 18,00 jeugdleden (jonger dan 25 jaar) € 15,00.

Opgeven als lid van onze afdeling Apeldoorn bij Gerrian Tacoma, tel. 055-534 0943, ledenadministratie@apeldoorn.knnv.nl of via de website.

Opzeggen van het lidmaatschap kan uitsluitend schriftelijk of per e-mail (wordt definitief als dit per e-mail bevestigd is) en wel per 1 januari met een opzegtermijn van 2 maanden (dus uiterlijk 31 oktober).

Betaling vóór 1 februari van het lopend jaar op IBAN rekeningnummer **NL88 TRIO 0338 7457 34**, ten name van KNNV, afd. Apeldoorn te Apeldoorn.

Algemene informatie KNNV afdeling Apeldoorn

Doel van de KNNV is het verbreiden van de kennis van de natuur in de ruimste zin van het woord en meewerken aan de bescherming van natuur en landschap door het voeren of steunen van acties, die hierop gericht zijn. De afdeling Apeldoorn van de KNNV is opgericht op 16 december 1911.

Afdeling Apeldoorn heeft een Insecten-, Paddenstoelen-, Planten-, Vogelwerkgroep en een Werkgroep Sprengen en Beken. Iedere werkgroep organiseert excursies en lezingen. Deze worden als regel in de algemene agenda opgenomen. Alle leden en huisgenootleden van de afdeling mogen aan deze activiteiten deelnemen.

De werkgroepavonden zijn 1 x per maand op dinsdagavond; alleen de werkgroepavond van Sprengen en Beken is 1 x per kwartaal op maandagavond. Voor tijdstip, plaats en over wat de groepen doen, kunt u informatie krijgen bij onderstaande werkgroepcoördinatoren en op de afdelingswebsite:

<https://apeldoorn.knnv.nl/>

Locatie : Wijkcentrum Orca, Germanenlaan 360, Apeldoorn

Bestuur

Voorzitter	Jacob Ruijter	06-2217 2410	voorzitter@apeldoorn.knnv.nl
Secretaris	vacant		secretaris@apeldoorn.knnv.nl
Penningmeester / Ledenadministrateur	Gerrian Tacoma	055-534 0943	penningmeester@apeldoorn.knnv.nl ledenadministratie@apeldoorn.knnv.nl
Activiteitencoördinator	Hans Coppens	06-4312 9217	jjm.coppens@icloud.com

Werkgroepcoördinatoren

Insectenwerkgroep	Koos Middelkamp	055-366 7693	midtip@planet.nl
Paddenstoelenwerkgroep	vacant		
Plantenwerkgroep	Marchien van Looij	055-355 0149	m.vanlooij@hetnet.nl
Vogelwerkgroep	Rein van Putten	055-541 2454	rein.van.putten@online.nl
	Ineke Klaver	055-541 2107	icklaver@hotmail.com
	Paul Vermeulen	06-5181 5440	paul.vermeulen@hetnet.nl
	Evelien Schermer	055-533 6273	evelienschmermer@hetnet.nl
Werkgroep Sprengen en Beken	Hans van Eekelen	055-533 0988	hans.veek@gmail.com

Commissies en overige adressen

Activiteitencommissie	Hans Coppens	06-4312 9217	jjm.coppens@icloud.com
	Miep Verwoerd	055-533 7328	m.verwoerd3.1@kpnmail.nl
	Klaske de Jong	0578-61 4190	klaske.de.jong@gmail.com
	Philip Claringbould	06-3617 3548	p.zonnig@gmail.com
Promotiecommissie	Jacob Ruijter	06-2217 2410	voorzitter@apeldoorn.knnv.nl
	Jan Kerseboom	055-533 8323	j.kerseboom6@chello.nl
	Evelien Schermer	055-533 6273	evelienschmermer@hetnet.nl
De Vier Jaargetijden Redactie	Hans Coppens	06-4312 9217	redactie@apeldoorn.knnv.nl
	Ineke Klaver	055-541 2107	redactie@apeldoorn.knnv.nl
	Nina de Vries (opmaak)	06-8194 1222	redactie@apeldoorn.knnv.nl
Bezorging (coördinatie)	Jannie Aalders	055-366 4140	j.aalderstamboer@upcmail.nl
	Ineke Klaver	055-541 2107	icklaver@hotmail.com
Boekenverkoop	Ben Keizer	06-3741 9143	b.keizer9@gmail.com
Webmaster	Paul Vermeulen	06-5181 5440	webmaster@apeldoorn.knnv.nl